

Miért tanítanék szívesen Simon András makroökonómiájából?

Simon András: Útmutató a makroökonómiához. Osiris, Budapest, 1999, 280 o.

Simon András könyve bevezetőjében is sugallja, hogy létezik a közgazdaságtannak olyan közös „tudáskincse”, amelynek elsajátítása nélkül sarlatánizmusnak és okkultizmusnak nevezhető az egyes, magukat közgazdának nevező vitapartnerek nézetrendszere. Én csak remélem, hogy valóban létezik ilyen közös tudáskincs, és Stanley Fischer kissé elhamarkodottan ítélte úgy a nyolcvanas évek végén, hogy „a makrogazdaságtan halott”. Ő maga mindenestre az IMF-nek a kilencvenes évek legismertebb vezetőjeként napról napra szembesült azzal a problémával, hogy ha a hagyományos makroökonómia meghalt, akkor mi az, amit a napi gazdaságpolitika alkalmazóinak javasolni tudunk helyette. Mert az állam gazdasági beavatkozása akkor is megvolt, amikor Keynes még meg sem született, és akkor is fennmaradt, amikor már nemcsak Keynes, de a keynesizmus is halott már. Akkor pedig legalábbis törekednünk kell arra, hogy létrehozzunk egyfajta standard tudásbázist, szemléletet, vizsgálati-elemzési módszert.

A közgazdaságtudomány e század második felében szakadt formálisan is két nagy ágra: a gazdasági szereplők viselkedését és a szereplők részvételével létrejövő gazdasági (többnyire piaci) szituációkat tanulmányozó mikroökonómia és a gazdaság egészének működését tanulmányozó makroökonómia. A mikroökonómia a gazdasági szereplők viselkedését precíz matematikai modellekkel írja le, miközben a múlt századi kezdetleges eszköztárat mára egyre inkább felváltják a szofisztikát, nem kevés intellektuális erőfeszítést követelő játékelméleti modellek. Az embernek valóban olyan érzése kezd lenni, hogy nem igen van olyan egyedi – önmagában egyáltalán nem szükségszerűen racionális, sőt! – gazdasági jelenség, amely ne lenne szépen magyarázható egy megfelelően megválasztott, a racionális döntések elméletén alapuló játékelméleti szituációval. A „standard” mikroökonómián, azt hiszem, valóban szinte mindenki ugyanazt érti. A makroökonómia fejlődése nem volt ilyen szerencsés. A makroökonómia mint önálló tudományág azért jött létre, mert úgy tűnt, hogy a mikroökonómia választ tud adni arra, miért mozdulnak el az árak egymáshoz képest, de nincs válasza az inflációra. Meg tudja magyarázni, hogy egy adott munkaerő-piaci szituációban miért nem jön létre megegyezés, de nem képes választ adni a munkanélküliség összegazdasági jelenségére, nem tudja megmagyarázni, hogy ezen jelenségek (növekedés, munkanélküliség, infláció...) hogyan mozognak egymáshoz képest vagy egymás hatására. A „makroökonómia” névadója az a nem érdemtelenül Nobel-díjas Samuelson volt, akinek tankönyvei nemzedékek gondolkodását határozták meg (és amelyre e könyv bevezetője is utal, mint a könnyed tudományosság egy igazán jeles példájára).

Sokáig, nagyon sokáig a közgazdászok úgy vélték, hogy az összegazdasági folyamatok nem származtathatók az individuális racionalitásból, azokat valamiféle mikroökonómiai pontossággal nem meghatározható makrotörvények vezénylik. Ráadásul a makroökonómia fejlődésére így rányomta bélyegét szoros házassága a gazdaságpolitikával – a tudomány igen sokáig a gazdaságpolitikai receptek „tudományos” megalapozását szolgálta. A „makroökonómiai gondolkodás” sokáig az abban való hitet jelentette, hogy léteznek általában vett makroökonómiai törvények, és ezek modellezhetőek. Ilyen szempontból teljesen mindegy, hogy valaki „keynesiánus”, „monetarista” vagy „neokeynesiánus” volt. Ugyanabból a módszertani alap-

állásból vitatkoztak a felhalmozás optimális arányáról, a gazdasági növekedés meghatározó tényezőiről, a gazdasági ciklusokat kiváltó tényezőkről és azok lefutásáról, az állami beavatkozás milyenségéről és hatékonyságáról, a munkanélküliség, az árak és az árfolyamok változásáról... – hogy néhány klasszikus makroökonómiai témakört említsünk.

A hetvenes években azonban megjelent és a nyolcvanas években forradalmat robbantott egy új iskola, amit hol racionális várakozások iskolájának, hol új klasszikus közgazdaságtannak neveznek, és ami a tavalyelőtt végre Nobel-díjjal jutalmazott Lucas nevével fémjelezhető. A „Lucas-féle kritika” nyomán úgy tűnt, a makroökonómusok, azaz a gazdaság egészének működésével foglalkozó közgazdák képtelenek választ adni arra a kérdésre, hogy valójában milyen tényezők, a szereplők milyen motivációi hozzák létre a rövid távú gazdasági ciklusokat, mi módon lehet e ciklikus mozgásokat magyarázni, és egyáltalán léteznek-e makroökonómiai törvényszerűségek.

Az új klasszikus iskola nem azzal robbantotta a közgazdaságtant, hogy másfajta következtetésekre jutott bizonyos dolgokkal kapcsolatban, hanem azzal, hogy az makroökonómia egészét más szemmel kezdte szemlélni – a racionális várakozások elmélete révén visszahozta a racionális döntések elméletét mint módszertani kiindulópontot, és megkérdőjelezett minden addig érvényesnek tűnő állítást. Úgy tűnt, a standard makroökonómiai tanácsokat csak fűtési célokra szabad ezentúl felhasználni.

A kritika iránya azonban a makroökonómia válsága miatt egybemosódott a keynesi világgép válságával, és azt lehetett hinni, hogy egy nem annyira keynesi modell már jobb magyarázatot képes adni a világra. A tankönyvekben a korábbi „standard” makroökonómiai modellekbe ügyes technikusok beleillesztették a racionális várakozások képletét, és úgy látszott, hogy a korábbi föliák, esettanulmányok, példák továbbra is használhatók, csak a végén meg kell fejteni egy kis racionális várakozással.

Ez a könyv szakít ezzel a „hagyománnyal”: nem egy „standard” makroökonómiát ad, hanem külön megmagyarázza a klasszikus és külön a keynesi modellt, az Olvasóra bízva, hogy a későbbi kérdéseket melyik keretben elemzi szívesebben. És természetesen nem elmélettörténetet ad; a keynesi modellt ugyanazon az (új) klasszikusokra jellemző formalizált nyelven fogalmazza át, mint az (új) klasszikusokat. Tudatosan szelektál a makroökonómia fejezetei között; hármat emel ki: az állami beavatkozás, a gazdasági növekedés és a nyitott gazdaság témakörét. Aki a makroökonómia ezen részeinek jelen állapotára kíváncsi, az ebből a könyvből szakszerű és kimerítő választ kaphat kérdéseire. Megtalálja a válaszokat, de megtalálja az újabb kérdőjeleket is, a kételyt, a nyitott választ, a lezáratlanságot – ami ugyanúgy szerves része a mai makroökonómiának, mint a közös tudásanyag.

Biztos, hogy számos kérdésben továbbra is lesznek a szerzővel részletekbe menő „véres” vitáink, soha nem jutunk el a teljes egyetértésig, de ebből a könyvből mégis szívesen tanítanék, mert habitusunk, szemléletünk, „olvasataink” a szerzővel hasonlóak, azaz azt szeretem benne, hogy az én makroökonómiai „világgépem” hasonló ahhoz, amit ez a könyv is tükröz. Olvasás közben gyakran éreztem, hogy „igen, ezt én is így szerettem volna megírni”, mert azért mindenki, aki már tanított, egy idő után menthetetlenül úgy érzi, hogy meg kellene írnia a könyvet, mert az eddigiek egyike sem látja annyira tisztán a problémákat, mint ő maga, a hallgatók most fogják először a dolog lényegét megérteni. Nos, egy sor kérdést Simon András egyszerűen „elírt” előlem, és tisztábban elmagyarázott, mint én valaha is tudtam volna.

És bár a makroökonómiával kapcsolatos szkepticizmusom továbbra is erősebb, mint a szerzőé, abban feltétlenül egyetértünk, hogy a művelt ember jobb a félműveltnél, és ez a könyv rendkívüli szakmai igényességgel, a részletek finom kidolgozásával nem csekély tudásanyagot közvetít, amely így bizonyára elfogadhatóvá lesz az Olvasó számára is.

Király Júlia